

sändt, återfinnes ej på kartan. Men allt visar, att den måste sökas nära Bilek, således blott ett par mil från gränsen; hvaraf synes, att montenegrinerna nödgats fortsätta sin reträtt ända hit. Men orten Vutschidol, der en Selim pascha skulle blifvit »sönderhuggen», hittas i bergen 4 mil från Bilek åt öster. Här passerar en tvärväg, som från Krstatj leder till Bilek, och hvilken äfven genom en biväg står i direkt förbindelse med Korito. Man kan endast gissa, att montenegrinerna öfver dessa vägar lyckats försätta den förföljande Muktar pascha mellan två eldar. Huru en del af dennes styrka kunnat undkomma, resp. slå sig fram till Bilek, är lika oklart som till vidare montenegrinernes rörelser.

10

I öfrigt visar redan kartan, att montenegrinerna på sitt tåg till Mostar, såsom äfven från Konstantinopel uppgifvits, rörde sig endast på bergen. Mycket annat finnes här väl icke att röra sig på. Men de mera eller mindre befastade orterna i de få floddalarna och på andra odlade trakter: Mostar, Stolacz, Glinbigne, Trebigne, Nikschitsch, Metokia m. fl. befinna sig i turkarnes våld. Floden Narenta, vid hvilken Mostar är beläget, faller vestligt ut i hafvet, och det är en mil söder om dess utlopp den beryktade hamnen vid Klek finnes. Här afskåres nemligen den österrikiska landremsan af en turkarne tillhörig mindre än en half mil lång strand. Trebigne ligger i en annan floddal vester om Grahova helt nära gränsen. Båda dessa städer hafva 12 till 15 tusen invånare. Till Trebigne leder en väg från Bilek, och Mostar kommunicerar med samma stad öfver Stolacz och Glinbigne. Sist anförda sträckning utvisar den egentligen odlade och befolkade delen af Herzegovina, hvilken montenegrinerna ännu alls icke beträdat.

20

## 92 UPPTÄCKTERNA I DET ÖSTRA INRE AFRIKA.

30

*Morgonbladet n:o 180, 7. VIII 1876*

Den obekanta delen af inre Afrika har under loppet af de sista årtiondena småningom sammankrympt till en bred gördel längs eqvatorn, under det att alla mer än 10 breddgrader nordligt eller sydligt från linien liggande landsträckor, åtminstone till sina hufvudpunkter, äro undersökta. Men en blick på kartan visar, att äfven detta omkring 20 breddgrader omfattande eqvatorialland är ganska olika känt.

Under det den urgamla frågan om Nilens källor lockade forskningsifvern till de östra delarna, betecknar äfven på de nyaste kartor en stor hvit fläck ett, mellan 30 och 45 längdgraden liggande, ännu helt och hållet okänt högland af oerhörd utsträckning, der den resandes skapande fantasi ännu kan förlägga tillvaron af dvergmenniskor och andra dylika fabler, utan att för närvarande det ringaste behöfva frukta någon vederläggning. Senast har den till Loangokusten nyligen företagna tyska expeditionen som skulle fullfölja den ännu icke utförda planen, att från vestkusten intränga i dessa länder, strandat mot det ogynnsamma klimatet, terrainförhållanden och de der boende stammarnes fiendtlighet.

40

Desto större äro de upptäckter, som under den senaste tiden blifvit gjorda i den östra delen af medel-Afrika. Det har isynnerhet varit tvenne vägar, på hvilka de upptäcktsresande – till nationaliteten hafva de mest varit engelsmän och dernäst tyskar, sökt framtränga till Nilens källor, antingen från Egypten uppför floden, eller ock från Zanzibar tvärs öfver landet. Den förstnämnda vägen, ehuru betydligt längre, har

50

dock framför den senare icke blott den fördelen, att Nilen delvis kan befaras, utan äfven att leda genom områden, bebodda af mindre fiendtliga folkstammar.

På den förstnämnda af dessa vägar har Sir Samuel Baker, på den senare Burton, Speeke, Livingstone och andra förvärfvat sig odödligt rykte. Man lyckades upptäcka ett nät af ofantliga insjöar, såsom Victoria Nyanza, Albert Nyanza, Tanganyika m. fl., af hvilka dock en del ännu vänta på en närmare undersökning, ja, angående några bland dem, är det ännu okänt hvarthän de sända sina vattenmassor. Framträngandet i dessa trakter har på den senaste tiden blifvit underlättadt, såväl genom engelsmännens sträfvande att undertrycka slafhandeln, som genom utbredandet af det egyptiska våldet mot söder. Undertryckandet af slafhandeln, i förening med andra civilisatoriska sträfvanden, gaf khediven en högst välkommen anledning att, sedan han tagit Kordorfun och Darfur i besittning, äfven utbreda sitt värde öfver de söderut derifrån belägna tropiska länderna, hvilka synas gifva hopp om uppkomsten af en särdeles liflig mellanhandel. År 1868 blef en militärisk exposition utrustad, hvilken i december 1869 under ledning af den djerfve upptäcktsresanden Sir Samuel Baker uppbröt till Karthum. 1873 återkom expeditionen, och Baker Pascha meddelade i sin bekanta bok »Ismailia» de rön, han gjort, och den erfarenhet, han samlat under dessa fem år. Huruvida de resultat, man uppnått genom denna expedition, voro gynnsamma eller ej, derom voro meningarna delade. Så mycket synes dock visst, att khediven hade väntat, att Baker mera skulle sysselsatt sig med befästandet af Egyptens herravälde i dessa trakter, än med civilisatoriska och vetenskapliga sträfvanden.

Till Bakers efterträdare utnämndes ingenjör-öfversten Gordon; han inträffade den 15 april 1874 i Gondokord (af Baker omdöpt till Ismailia), och den Egyptiska regeringen lemnade honom hjälpmedel och trupper samt uppdrog åt honom att skydda de förvärfvade besittningarna samt att, om möjligt, söka utvidga desamma. Det eqvatorialland, öfver hvilket Gordon pascha utöfvar högsta regeringsmakten, sträcker sig från Sobats sammanflöde med Bahr el Ghassel, söder ut ända till sjöarna, d. v. s. till Unyoro och Uganda, af hvilka den förra staten ännu är fullkomligt oberoende, under det att den senare står i ett vasallförhållande till Egypten. Khediven herskar sålunda obestriddt ända till andra graden nordlig bredd, och detta nyförvärfvade gebit skyddas för närvarande genom 10 militärstationer, en vid mynningen af Sobot, Ghaba-Schambil, Bor, Lado, Wallia, Regat, Lahore, Duffli, Fatiko, och Foweira. Öfverste Gordon har äfven på åtskilliga punkter af Nilfloden samlat materiel för ett skyndsamt byggande af pontonbryggor, så att trupperna med den största hastighet kunna sammandragas på hvilken punkt som helst. Gordons paschalikat förblef oberördt af det egyptiskt-abyssiniska kriget och med undantag af några mindre stridigheter med Kabba-Rega och andra höfdingar för smärre stammar, ha khedivens eqvatorialbesittningar ingenstädes blifvit anfallna. Det genom Bakers resa så bekant blifna Gondokoro blef, sedan Nilen dragit sig tillbaka en ganska lång sträcka derifrån, öfvergifvet och paschans residens förlagdt till Lado.

Ehuru öfverste Gordons sträfvanden i enlighet med Khedivens uttryckliga befallning, hufvudsakligen voro riktade på militäriska och politiska framgångar, hafva dock under hans beskydd åtskilliga forskningsresor kommit till stånd, som i geografiskt och vetenskapligt afseende lemnat en rik skörd. Under det att Livingstone, Stanley och Cameron, från sydost inträngande i Central-Afrikas källgebit, uppnåd-

de nya och storartade resultat, förmådde de under Gordons beskydd utsända resandena Watson, Chippendale, Lang, Kemp, Marno och Linant endast åstadkomma en närmare belysning af redan förut gjorda upptäckter.

Den af Baker påtänkta, men ej utförda planen att åstadkomma sjöfart, först på Albert Nyanza och sedan på de öfriga sjöarna, lemnades aldrig ur sigte af Gordon. Genom användandet af detta medel, skulle man på ganska kort tid kunna vinna klarhet i det invecklade flodsystem, som bildas af detta oerhörda vattenbäcken, 10  
hvars stränder till största delen äro helt och hållet ofarbara till lands. Jernångfartyg, som voro söndertagna i smärre delar, blefvo anskaffade från England, men än felades ett, än ett annat, och svårigheterna vid transporten voro så stora, att år förgingo innan detta till utseendet så lätta och enkla företag kunde verkställas. Nu ändtligen har den fullständiga kringseglingen af Albert Nyanza eller Mwutan-Nzigesjön lyckligen fullbordats och föreligga deröfver flera bref från öfverste Gordon och general Stone, Khedivens generalstabschef, till presidenten för det engelska geografiska sällskapet, deribland ett telegrafiskt meddelande af den 12 juli, hvarur vi låna följande:

Den 7 febr. detta år började i Lado sammansättningen af tvenne 20  
räddningsbåtar af jern, hvilket arbete slutades i början af mars. Den 8 mars anträdde, enligt uppdrag af öfverste Gordon, hr Gessi, försedd med lifsmedel för en längre tid, resan från Dufli till Magungo. Hans följeslagare utgjordes, utom en italienare vid namn Piagia, uteslutande af araber. Vidriga vindar och den starka strömsättningen i Nilen hindrade farten, så att Gessi först den 30 mars anlände till Magungo vid Mwutan-Nzige. Derifrån begaf han sig till Karuma-fallen i Victoria-Nilen, hvarest flodhästar, krokodiler och andra odjur genom sina fruktansvärda låten höllo på att jaga de 30  
rädda araberna på flykten. Den 12 april uppbröt Gessi för att kringsegla Mwutan-Nzige, ett företag som han på nio dagar fulländade. Sjön skall enligt hans mätningar vara 140 (engelska) mil lång och 40 à 50 mil bred. Den östra kusten har några goda hamnar, under det att den vestra är det mest ogästvänliga land, man kan tänka sig, utan befolkning, utan växtlighet och utan någon fast ankarplats, emedan bergen här uppstiga nästan lodrätt. Södra delen af sjön är grund och stranden begränsas här af täta och ogenomträngliga snår och att här en förbindelse mellan ost- och vestkustens berg skulle ega rum, är icke antagligt. Det är möjligt, ja sannolikt, att 40  
en följd af sjöar och sumptrakter är belägen mellan Albert-Nyanza och Tanganyika-sjön; deremot är det fullkomligt visst, att ingen större flod utfaller i Albert-Nyanza. Alla floder, som utmynna i detta vattenbäcken, äro om sommaren helt och hållet uttorkade. Gessi for under stark storm och hög sjö på tvenne dagar från södra till norra ändan af Albert-Nyanza. Båtarna visade sig vara förträffliga, och Gessi tror, att intet annat fartyg under ett sådant väder kunnat hålla sjön. Innevånarne visade öfverallt en fiendtlig sinnesstämning. Sjöns utlopp befanns ligga på norra sidan samt dela sig i två armar 100 (engelska) mil sydligt från Dufli. En af dessa, den som flyter i riktning åt Dufli och Gondokoro, var Nilen, den andra, som med 50  
snabbare lopp flyter mot nordvest, skall, enligt hvad infödingarne berättade, sträcka sig djupt in i landet. Denna kan möjligen vara Schweinfurths River Welle och denna åter Barths Kubanda. Denna arm skall äfven vara segelbar samt fri från katarakter, hvilket, om det visar sig vara sant, kommer att betydligt underlätta förbindelsen

mellan Khartum och sjöarna. Öfverste Gordon tror, att denna arm förenar sig med River Jei, hvilken utmynnar vid Rabatchambé; men Jei är segelbar ända till 6 breddgrader från Rabatchambé.

Sålunda har, säger öfverste Gordon, Albert-Nyanzas förbindelse med Nilen blifvit klart och tydligt bevisad. Öfverste Gordon tillägger, att någon katarakt ej sinnes mellan Murchison-fallen och Aufena-ön, samt att det första fallet är beläget 23 (engelska) mil från Albert-Nyanza.

10 Öfverste Gordon lät genast i närheten af Dufli sammansätta ett större i England vid Samuda bygdte jernfartyg. Sammansättningen har dock blifvit fördröjd, emedan de tjufaktiga negrerne stulit åtskilliga af de söndertagna delarna. Såsnart fartyget blifvit färdigt, kommer öfverste Gordon att sjelf begifva sig till Magungo.

Från Stanley hafva inga vidare underrättelser inträffat. Negerhöfdingen Kabba-Rega har, efter det nederlag han lidit mot Stanley, dragit sig tillbaka till de samma kärtrakter, der Lady Baker för några år sedan insjuknade i följd af solstyng. Sannolikt har Stanley vändt sig österut från Viktoria-Nyanza, och är han måhända för närvarande sysselsatt med att undersöka det conglomerat af sjöar,  
20 som antagligen utbreder sig mellan Tanganyika och Albert-Nyanza.

Bref från England af den 23 februari inträffade i Kerri vid Dufli den 20 april. Trots denna jemförelsevis snabba förbindelse, anser sig Gordon dock icke kunna tillråda Cook's turister, att företaga resan från Karthum till sjöarna; det skulle nemligen komma att fattas dem icke blott all möjlig komfort, utan äfven det allra nödvändigaste.

### 93 KRIGSTEATERN. III.

30 *Morgonbladet n:o 191, 19. VIII 1876*

Det ser väl ut som om snart en krigsteater vore obehöflig. Men lika lätt kan hända, att ännu de skarpaste striderna återstå, och vi skildra derföre kort det blifvande stridsfältet till tjenst för de läsare, som icke hafva tillgång till bättre krigskartor. Två nya sådana af tyskt arbete hafva vi sett i bokhandeln härstädes. Den ena à 3 mark är försvarlig, ehuru vida sämre än Handtke's, tyvärr utsålda, som kostade endast 3 mark 50 penni; den andra à 1 mark fullkomligt värdelös.

40 Den förmodan, vi i II (Morgonbl. n:o 179) yttrade, att Tschernajeff återtagade på Timokvägen öfver Gremada (eller Gramada) och här anfölls af turkarne, har besannat sig. Denna gren af Timok kallas Lilla Timok. Vid den ligger orten Knjaschevatz, nu af turkarne intagen. Afståndet härifrån till Saitschar är blott 3 mil, och det är lätt förklarligt, att Ljeschanin, som så ihärdigt försvarat denna position, nu nödgats utan vidare svärdsdrag uppgifva densamma.

50 Den bergskedja, som i vester skiljer Timok-dalen från det inre Serbien, är den förut omtalade fortsättningen af Stora Planina. Den har här i skilda delar olika namn, går i en böjning ända till Donau, der den dock sänker sig, och mötes på andra sidan floden af den utgrening från Karpaterna, hvilken skiljer Ungern från Rumänien, så att den utgör en mellanlänk mellan sistsagda berg och Balkan-bergen. — En mil norrom Saitschar ungefär utfaller Stora Timok, flytande från vester, från denna bergskedja. Floddalen är temligen bred, och genom den leder en väg till Morava-dalen, till det ofta nämnda Paratschin, der furst Milan i början hade sitt högkvarter. — Antagligen försvarar